

Väliraportti

TOIMIVA LASTENSUOJELU

Selvitys kuntien perhetyön, lastensuojelun toimintatapojen sekä lastensuojelulain toimivuuden kehittämisestä

KUVAILEHTI

Julkaisija	Päivämäärä
Sosiaali- ja terveysministeriö	30.11.2012
Tekijät	Toimeksiantaja
Puheenjohtaja: Aulikki Kananoja Sihteerit: Marjo Lavikainen ja Mikko Oranen	Sosiaali- ja terveysministeriö
	HARE-numero ja toimeksiantamispäivä
	STM071:00/2012, 10.9.2012

Muiston nimi
Toimiva lastensuojelu

Tiivistelmä

■ Selvitysryhmän toimeksianto on selvittää lastensuojelun tilaa. Tavoitteena on löytää keinoja lasten ja perheiden palvelujen parantamiseen niin, että voitaisiin ehkäistä ja vähentää väkivallante-koja perheissä. Työn ensimmäisessä vaiheessa on kuultu laajasti lastensuojelun asiakkaita ja selvi-tyssryhmä haluaa korostaa heidän kokemustensa merkitystä lastensuojelun arvioinnissa ja kehittämi-nessä. Väiliraportissa esitetään alustavia havaintoja lasten ja perheiden palveluista ja lastensuojelus-ta.

Lasten ja perheiden palvelujen ja lastensuojelun uudistaminen edellyttää resurssien tarkastelun lisäksi huomion kiinnittämistä myös toimintoja määrittelevään lainsäädäntöön sekä työkäytäntöi-hin, -menetelmiin ja osaamiseen. Tärkeintä uudistamisessa on lapsen edun ensisijaisuus. Selvitys-ryhmä pitää välttämättömänä, että uudelleen arvioidaan lastensuojelun kansalliset kehittämis- ja ohjausstrategiat. Samalla tulee selvittää kuntien ja valtion työnjakoa ja vastuuta tutkimus- ja kehittä-mistyössä hyödyntäen muissa maissa kehitettyjä malleja.

Jatkotyöskentelyssä keskitytään arvioimaan ehkäisevien toimien ja lastensuojelulain toimivuut-ta, lastensuojelulain nojalla annettavaa ohjeistusta ja resursointia sekä lastensuojelun johtamista, asiakastyön toimintamalleja ja koulutustarpeita. Toimenpide-ehdotukset ongelmien korjaamiseksi ja lainsäädännön muuttamiseksi ryhmä tekee loppuraportissa keväällä 2013.

Asiasanat

Lastensuojelu, lapset, perheet, lastensuojelulaki, lainsäädäntö, perheväkivalta, salassapitovelvolli-suus, viranomaisyhteistyö

Sosiaali- ja terveysministeriön
raportteja ja muistioita 2012:28

Muut tiedot

www.stm.fi

ISSN-L 2242-0037
ISSN 2242-0037 (verkkopainos)
ISBN 978-952-00-3264-7
URN:ISBN:978-952-00-3264-7
<http://urn.fi> URN:ISBN:978-952-00-3264-7

Kokonaissivumäärä

37

Kieli

Suomi

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Datum
Social- och hälsovårdsministeriet	30.11.2012
Författare	Uppdragsgivare
Ordförande: Aulikki Kananoja Sekreterare: Marjo Lavikainen och Mikko Oranen	Social- och hälsovårdsministeriet
	Projektnummer och datum för tillsättandet av organet
	SHM071:00/2012, 10.9.2012

Rapportens titel
Fungerande barnskydd

Referat

■ Utredningsgruppens uppdrag är att utreda läget inom barnskyddet. Målet är att finna metoder för att förbättra tjänsterna för barn och familjer så att man kunde förebygga och minska våldet inom familjer. I arbetets första skede har man i stor omfattning hört klienter inom barnskyddet och utredningsgruppen vill poängtera betydelsen av deras erfarenheter vid bedömning och utvecklande av barnskyddet. I lägesrapporten presenteras preliminära observationer av tjänsterna för barn och familjer och barnskyddet.

En reform av tjänsterna för barn och familjer och barnskyddet förutsätter förutom granskning av resurserna även att uppmärksamhet fästs vid lagstiftning som bestämmer funktionerna samt arbetspraxis, arbetsmetoder och kunnandet. Det viktigaste med reformen är att barnets bästa prioriteras. Utredningsgruppen anser det nödvändigt att de nationella utvecklings- och styrningsstrategierna för barnskyddet omvärderas. På samma gång ska man utreda kommunernas och statens arbetsfördelning och ansvar i forsknings- och utvecklingsarbetet genom att utnyttja modeller som utvecklats i andra länder.

I det fortsatta arbetet koncentrerar man sig på att bedöma hur förebyggande åtgärder och barnskyddslagen fungerar, anvisningar och resurser som tilldelas med stöd av barnskyddslagen samt ledarskapet inom barnskyddet, koncept för klientarbetet och utbildningsbehov. Gruppen lägger fram åtgärdsförslag för att rätta till problemen och ändra lagstiftningen i slutrapporten våren 2013.

Nyckelord

Barnskydd, barn, familjer, barnskyddslag, lagstiftning, våld inom familjen, tystnadsplikt, myndighets-samarbete

Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2012:28

Övriga uppgifter
www.stm.fi/svenska

ISSN-L 2242-0037
ISSN 2242-0037 (online)
ISBN 978-952-00-3264-7
URN:ISBN:978-952-00-3264-7
<http://urn.fi/> URN:ISBN:978-952-00-3264-7

Sidoantal
37

Språk
Finska

SISÄLLYS

1	Johdanto	5
1.1	Toimeksianto	6
1.2	Selvitysryhmän käytössä oleva aineisto	7
2	Lasten ja vanhempien näkökulmia lastensuojeluun	8
2.1	Kuulluksi tulemisen ja vuorovaikutuksen merkitys.....	8
2.2	Osallisuus omassa elämässä	9
2.3	Työntekijöiden vaihtuvuus ja kuormittuneisuus	10
2.4	Väkivalta ja kaltoinkohtelun tunnistaminen	10
2.5	Lastensuojelun ja muiden palveluiden suhde	10
2.6	Teijan tarina.....	11
3	Lastensuojelun toiminta ja talous.....	13
4	Alustavia havaintoja lastensuojelun tilasta	16
5	Johtopäätökset ja jatkotoimet	19

1 JOHDANTO

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheen mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus on ollut laintasoisena asiakirjana Suomessa voimassa vuodesta 1991 lukien. Sen 3 artiklan 1 kappaleen mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lasten ja nuorten hyvinvointipalveluiden turvaaminen on myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskeisiä päämääriä.

Lasten ja nuorten hyvinvointi lisääntyi Suomessa jatkuvasti 1980-luvulle saakka. Ensimmäisiä huolestuttavia tietoja positiivisen kehityksen taitumisesta alettiin raportoida 1990-luvun puolivälissä. Lastensuojelun, erityisopetuksen ja lastenpsykiatrian kuormitus kasvoi useana vuotena. Eduskunnalle annettavan lasten hyvinvointiselonteon tueksi valmistellussa raportissa todettiin vuonna 2001:

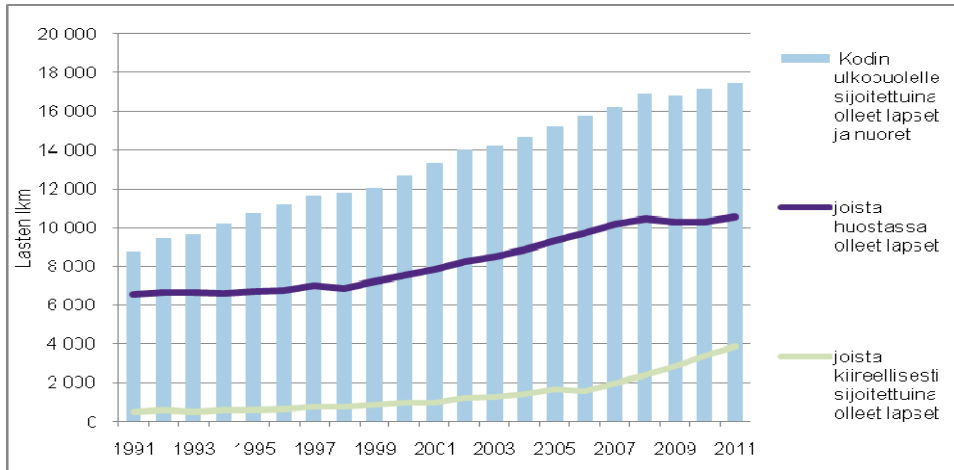
”Pienehkö mutta laajeneva joukko lapsista kärsii vaikeutuvien ongelmien kasautumisesta, eikä sitä voi ohittaa, että neljäsosa tai jopa kolmasosa lapsista ei voi hyvin. Lasten pahoinvointioireiden laajentuminen ja vaikeutuminen eivät ole yllättäviä vaan pikemminkin johdonmukaisia seurauksia monien eri tekijöiden yhteisvaikutuksista. Katse on käännettävä laaja-alaisesti lapsiväestön kasvuoloihin ja niitä raamittaviin tekijöihin.” (Stakes/Raportteja 263/2001)

Tämän raportin valmistumisesta kuluneiden runsaan kymmenen vuoden aikana on lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja sen edistämisestä valmistunut lukuisia tutkimuksia ja työryhmäraportteja. Valtion ja kuntien hallinnossa on hyväksytty hyvinvointiohjelmaa ja toimeenpantu satoja kehittämishankkeita. Niistä huolimatta vuonna 2001 julkaistu havainto on entistään ajankohtaisempi.

Suuri enemmistö lapsista voi hyvin, mutta 1990-luvun puolivälistä alkaen jatkuvasti kasvaneelle vähemmistölle on kasautunut yhä vaikeampaa pahoinvointia. Nuorten jääminen työkyvyttömyyseläkkeelle ennen 30. ikävuotta on lisääntynyt. Lasten pahoinvointi on kasautunut yhä selvemmin perheittäin ja siirtyy sukupolvelta toiselle. Suurissa kaupungeissa alueiden väliset erot lasten ja nuorten pahoinvoinnissa kasvavat. Suomeen muuttaneiden perheiden lasten keskuudessa pahoinvointi on keskimääräistä yleisempää.

Lasten ja perheiden palvelujen vastaus edellä kuvattuun kehitykseen on ollut erityispalvelujen lisääntyminen ja peruspalvelujen oheneminen. Tyypillinen esimerkki on lapsiperheille suunnatun kotipalvelun lähes totaalinen katoaminen. Viime vuosina kunnissa on kuitenkin kehitetty ja laajennettu lapsiperheiden tueksi perhetyötä, jonka sisältö ja saamisen ehdot vaihtelevat kunnittain. Keskeinen palvelujärjestelmän ongelma on hajanaisuus, jonka takia suuri määrä aikaa ja energiaa joudutaan käyttämään eri palvelujen yhteistoiminnan tukemiseen ja organisoimiseen asiakkaisiin ja heidän tarpeisiinsa vastaamisen sijasta.

Lastensuojelun tila on Suomessa ollut huolestuneen keskustelun aiheena jo pitkään. Toistuvina teemoina ovat olleet kasvaneet lastensuojeluilmoitusten määrät, asiakkaiden lukumäärän kasvu avo- ja sijaishuollossa (kuvio 1) sekä tästä johtuva kohtuuton lastensuojelun asiakaspaine sekä pula pätevästä lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä. Tilanteen vakavuutta ovat alleviivanneet viime vuosina tapahtuneet perhesurmat. Viimeisimpänä huutomerkkinä on ollut perheessään toistuvien pahoinpitelyjen ja laiminlyönnin kohteeksi joutuneen 8-vuotiaan lapsen kuolema Helsingissä keväällä 2012.

Kuvio 1. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa olleet ja kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991-2011 (Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden lukumääriin). (Tilastoraportti 26/2012 THL.)

Lapsen traaginen kuolema käynnisti useita viranomaisten toimintaan ja tapahtumien selvittämiseen kohdistuvia prosesseja. Poliisin rikostutkinnan ja Helsingin kaupungin oman selvityksen lisäksi Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (STTK) ja valvontavirasto (Valvira) on selvittänyt viranomaisten toiminnan lainmukaisuutta yhdessä Etelä-Suomen aluehallintoviraston kanssa. Valtioneuvosto asetti 25.10.12 riippumattoman tutkintaryhmän selvittämään lapsen kuolemaan johtaneita tapahtumia. Oikeusministeriön yhteydessä toimivan ryhmän tavoitteena on yleisen turvallisuuden lisääminen. Näiden ryhmien lisäksi Onnettomuustutkintakeskus käynnisti syyskuussa 2012 lasten kuolemia käsittelevän laajemman teematutkinnan, jonka kohteena ovat 2-3 viime vuoden aikana tapahtuneet 0-17 -vuotiaiden lasten kuolemantapaukset. Tutkinta pyrkii löytämään keinoja, joiden avulla tällaiset kuolemantapaukset voitaisiin tulevaisuudessa estää.

Edellä mainittujen selvitysten kohteena on yksittäisen tai yksittäisten tapausten tutkinta. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan myös laajempi tilanteen tarkastelu on tärkeää. Tästä syystä sosiaali- ja terveysministeriö asetti 10.9.2012 selvitysryhmän, jonka tehtävänä on selvittää laajasti lasten ja perheiden palvelujen ja lastensuojelun toimivuutta. Ryhmän tulee ottaa huomioon edellä mainitut vakavat väkivaltaiset tapahtumat ja painottaa selvityksessään keinoja väkivallan ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Ryhmän tarkoituksena ei kuitenkaan ole minkään yksittäisen väkivaltilanteen tai tapahtuman tutkiminen.

1.1 TOIMEKSIANTO

Asettamispäätöksen mukaan ryhmän tehtävänä on

1. selvittää pikaisesti viranomaisten toimintatapoihin ja viranomaisyhteistyön toimivuuteen liittyvät ongelmat lastensuojelussa
2. selvittää tietojen vaihdon ongelmat viranomaisten välillä sekä arvioida tähän liittyvien salassapitosääntöjen toimivuus
3. arvioida, miten ennaltaehkäisevät toimet niin lastensuojelussa kuin lasten ja lapsiperheiden palveluissa toimivat
4. arvioida lastensuojelulain toimivuutta ja sen resursointia sekä lain nojalla annettavaa ohjeistusta
5. arvioida lastensuojelun johtamista, asiakastyön toimintamalleja ja koulutustarvetta
6. arvioida lastensuojeluilmoituskäytännön toimivuutta
7. tehdä toimenpide-ehdotuksia havaittujen ongelmien korjaamiseksi ja lainsäädännön muuttamiseksi

Selvitysryhmään kuuluvat henkilöt ovat:

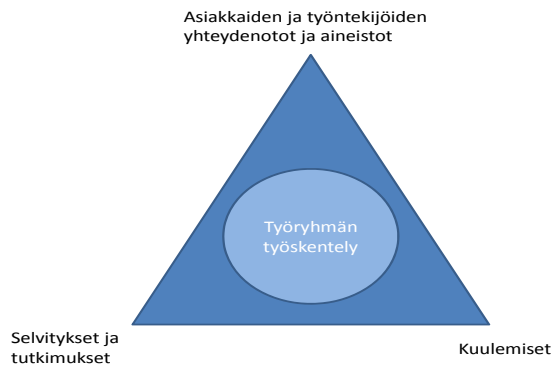
- puheenjohtaja, ylisosiaalineuvos Aulikki Kananoja
- dosentti Matti Rimpelä,
- lastenspsykiatrian erikoislääkäri, dosentti Jari Sinkkonen,
- pääsihteeri, dosentti Mirjam Kalland,
- vanhempi rikoskonstaapeli, kokemusasiantuntija Sami Isoniemi.
- sihteeri, neuvotteleva virkamies Marjo Lavikainen ja
- sihteeri, kehittämispäällikkö Mikko Oranen

Selvitysryhmän toimikausi on 10.9.2012 - 31.3.2013. Ryhmän tulee antaa väliraportti työstään 30.11.2012 mennessä. Selvitysryhmä on kokoontunut ennen väliraportin luovuttamista yhteensä yhdeksän kertaa.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön toimeksiannon mukaisesti ryhmä raportoi työstään kahdessa osassa. Tässä väliraportissa esitetään laajempia havaintoja ja johtopäätöksiä lastensuojelun tilasta sekä kuvataan viranomaisten yhteistyöhön, tietojen vaihtoon ja toimintatapoihin sekä lastensuojelun ilmoituskäytäntöihin liittyviä kysymyksiä (tehtävät 1, 2 ja 6). Näiden lisäksi hahmotellaan lyhyesti ryhmän toimintasuunnitelma jatkotyöskentelyn osalta. Väliraportissa esitetyt näkemykset ovat alustavia ja tarkentuvat työskentelyn kuluessa. Toimenpideehdotukset esitetään loppuraportissa keväällä 2013.

1.2 SELVITYSRYHMÄN KÄYTÖSSÄ OLEVA AINEISTO

Ryhmän työskentelyssä ja väliraportissa käytetty aineisto on kuvattu kuviossa 2. Aikataulusyistä selvitysryhmä on tukeutunut pääosin olemassa olevaan aineistoon ja täydentänyt sitä eri tahojen kuulemisilla.

Kuvio 2. Selvitysryhmän käyttämät aineistot

Selvityksen tausta-aineistona on käytetty lastensuojelun tilaan liittyviä ajankohtaisia valmiina olevia tutkimus-, tilasto- ja selvitysraportteja. Keskeinen aineisto on lueteltu lähdeluettelossa.

Selvitysryhmä on kuullut useita eri alojen asiantuntijoita ja lastensuojelun kokemusasiantuntijoita kahdessa kuulemistilaisuudessa, joissa keskityttiin viranomaisyhteistyöhön ja tietojen vaihtoon vakavissa lastensuojelutapauksissa. Kuulemistilaisuuksiin kutsutut ja niihin osallistuneet tahot sekä heille esitetyt kysymykset on lueteltu liitteessä 1. Lisäksi ryhmä osallistui Valviran järjestämään lastensuojelun työkokoukseen Helsingissä 8.10.2012. Työkokouksen aiheena oli lasten kuuleminen lastensuojelun valvonnassa (ohjelma, liite 2).

Lastensuojelun asiakkaina olleiden vanhempien näkemyksiä selvitettiin yhteistyössä Kasvatus- ja perheneuvontaliiton Voikukkia-hankkeen kanssa (www.voikukkia.fi). Hanke toteutti verkkokyselyn, jonka kysymykset oli muokattu kuulemistilaisuuden kutsussa esitettyjen kysymysten mukaisesti (kyselylomake, liite 3). Linkki kyselyyn lähetettiin hankkeen verkostoisissa mukana oleville vanhemmille. Kysely oli avoinna 18.10.-4.11.2012 ja siihen vastasi yhteensä 57 vanhempaa. Aikataulusyistä väliraportissa on käytetty alustavia havaintoja kyselyaineistosta.

Selvitysryhmä on saanut runsaasti yhteydenottoja lastensuojelun asiakkaina olleilta tai olevilta henkilöiltä, lastensuojelun työntekijöiltä ja yhteistyökumppaneilta sekä erilaisia lastensuojelun sidosryhmiä edustavilta tahoilta, kuten yksittäisiltä ammattilaisilta, yrityksiltä ja järjestöiltä. Tällaisia spontaaneja yhteydenottoja on tullut sosiaali- ja terveystieteiden yhteensä 83 (20.11.2012 tilanne) ja lisäksi lukuisia suoraan selvitysryhmän jäsenille. Yhteydenottojen lukumäärä kuvastaa sitä huolta, joka näillä tahoilla on lastensuojelun tilasta mutta myös halua vaikuttaa tilanteen muuttamiseen. Osaamiskeskuksilta pyydettiin alueellaan tehtyjä selvityksiä, kehittämishankkeita ja muuta ryhmän käyttöön soveltuvaa materiaalia.

2 LASTEN JA VANHEMPIEN NÄKÖKULMIA LASTENSUOJELUUN

Lastensuojelu on olemassa lapsia ja perheitä varten. Tästä syystä selvitysryhmä haluaa korostaa heidän kokemustensa merkitystä lastensuojelun tilan ja kehittämistarpeiden arvioinnissa. Seuraavassa esitettävät näkökulmat on poimittu varsin laajasta ja monipuolisesta lastensuojelun asiakkaina olevien ja olleiden lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa kokemuksia kuvaavasta aineistosta. Huolimatta aineiston kirjavuudesta tietyt teemat näyttävät toistuvan niin lasten kuin aikuistenkin kokemuksissa.

2.1 KUULLUKSI TULEMISEN JA VUOROVAIKUTUKSEN MERKITYS

Tärkeimpänä asiana aineistosta nousee lasten ja vanhempien tarve tulla kohdatuksi ja kuulluksi omana itsenään. Ongelmat perheessä, avun tarve tai ulkopuolisen huoli lasten tilanteesta ovat hyvin henkilökohtaisia ja yksityisiä asioita. Niiden käsittely edellyttää ammattilaisilta kunnioitusta, hyviä vuorovaikutustaitoja ja aitoa halua kuulla asiakkaiden omia ajatuksia ja kokemuksia.

- *Sosiaalityöntekijöiden koulutusta tulisi lisätä ja siinä ehdottomasti tulee kiinnittää huomiota vuorovaikutustaitojen lisäämiseen, jolloin työntekijät pystyisivät siirtymään asiantuntijakeskeisyydestä myös aitoon kohtaamiseen ja kuuntelemiseen. Vuorovaikutus auttaisi työntekijää tekemään oikeita ja johdonmukaisia ratkaisuja asiakkaan parhaaksi. (Kuuleminen/vanhempi)*

Asiakkaiden selkeä palaute on, että vaikeitakin asioita voi ottaa vastaan silloin kun vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja perustuu luottamukseen. Verhoiltu ja vihjaileva puhe koetaan helposti loukkaavaksi.

- *Lastensuojeluilmoitusten tekemisen lisäksi ja edelle haluaisin, että lasten kanssa työtätekeville ja muillekin opetettaisiin valmiuksia ottaa puheeksi vaikeitakin aiheita mm. päihteidenkäyttö, väkivalta, uupumus. Näistä aiheista kun ei puhuta avoimesti ja auteta ko. perheitä tilanteet voivat mennä liian pitkälle. (Kysely vanhemmille)*

- *Kerron jo käsitellystä tapauksesta, jossa ilmeisesti epäiltiin laiminlyöntiä. Vaikea tosin tietää, mitä varsinaisesti epäiltiin, kun puhuttiin ympäröivästä huolista. (Kysely vanhemmille)*
- *Vanhemmuuttani ei ole virallisesti arvioitu, sosiaalityöntekijä vain antanut ymmärtää että olen huono äiti, enkä voi nuortani auttaa. (Kysely vanhemmille)*

Viranomaisten yhteistyössä tieto siirtyy usein kirjallisessa muodossa ja joskus nämä kirjoitetut kuvaukset alkavat elää omaa elämäänsä, että asiakkaat kokevat asiakirjoihin dokumentoitujen kuvausten ja tulkintojen muuttamisen tai niihin vaikuttamisen hyvin vaikeaksi. Paperit tuntuvat silloin olevan tärkeämpi kuin ihmiset itse.

- *Viranomaistyössä on myös ongelmana, että mielikuvia lapsista, nuorista ja heidän perheistään tehdään papereiden perusteella. Nuorilla on kokemus, että heidän on vaikea saada muutettua työntekijän luomaa mielikuvaa nuoresta tai perheestä, koska työntekijöiden alkuperäinen mielipide ongelmien syistä muuttuu hitaasti tai ei ollenkaan työskentelyn aikana. (Kuuleminen/nuoret)*

2.2 OSALLISUUS OMASSA ELÄMÄSSÄ

Mahdollisuus osallistua itseä koskevien ratkaisujen ja toimenpiteiden valmisteluun ja päätöksentekoon on yksi perusoikeuksista ja vahvasti lainsäädännöllä turvattu. Asiakkaiden kokemusten perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että tämä oikeus ei käytännössä toteudu riittävän hyvin. Lastensuojeluilmoituksia tehdään lapsen ja perheen tietämättä ja toimenpiteitä suunnitellaan niin, että asianosaiset kokevat olevansa ulkopuolisia. Osallisuuden edellytykset ovat tiiviisti sidoksissa vuorovaikutuksen laatuun ja avoimuuteen.

- *Asiakkaan kannalta nykyinen matalan kynnyksen ilmoittelu on ikävämpi kokemus: ei oteta huolenaiheita esille siellä missä ne ns. heräävät, vaan tehdään lastensuojeluilmoitus, usein asiakkaalle kertomatta. (Kysely vanhemmille)*
- *Yleisiä ongelmia: asiakasta ei kuulla ja kohdata aidosti, itsemääräämisoikeus ei toimi, viranomainen voi määrätä täysin tilanteiden etenemisen, päättää siitä tarvitseeko perhe apua ja määrittelee itse avuntarpeen kuulematta perhettä. (Kuuleminen/vanhempi)*

Tietojen siirtämisen viranomaisten välillä pitäisi pääsääntöisesti perustua asianosaisten suostumukseen ja heidän pitäisi olla tietoisia siitä, mitä tietoa siirretään ja kenelle. Avoin toiminta luo huomattavasti paremman pohjan yhteistyölle kuin selän takana toimiminen.

- *Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä pitää kertoa rehellisesti nuorelle. Tässä on paljon opittavaa eri viranomaisilla, koska nuorilla on paljon kokemuksia siitä, että lastensuojeluilmoitukset on tehty heiltä salaa. Salailukulttuuri huonontaa kokonaisuudessaan mahdollisuuksia työskennellä nuorten kanssa. (Kuuleminen/nuoret)*
- *Jatkossa pitäisi myös kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että lastensuojelussa pystyttäisiin työskentelemään siten, että asiakkaat voisivat hyväksyä lastensuojelun toimenpiteet. Tällaisia lasten, nuorten ja vanhempien osallisuutta edistäviä työkäytäntöjä pitäisi kehittää, koska vastentahtoisilla toimilla ei ole vaikuttavuutta. (Kuuleminen/nuoret)*
- *Viranomaisten välinen yhteistyö kaikkineen on sujunut mielestäni hienosti. Minua on äitinä kuunneltu ja kerrottu asioista sekä perusteltu syyt asioiden tapahtumiin. Toiveitani on kuunneltu ja täytetty niiltä osin, kuin se on ollut mahdollista. Kaikki muutokset, jotka on tullut eteen, on minulle kerrottu ennen niiden tapahtumista. Se on ollut hieno asia. (Kysely vanhemmille)*

2.3 TYÖNTEKIJÖIDEN VAIHTUVUUS JA KUORMITTUNEISUUS

Lastensuojelun asiakassuhteiden tulisi olla mahdollisimman pysyviä. Työntekijöiden vaihtuvuus ja siitä seuraava suhteiden katkonaisuus on asiakkaiden näkökulmasta keskeinen ongelma. Käytännössä vaihdokset tarkoittavat sitä, että asiat eivät etene, työskentelyssä joudutaan usein aloittamaan alusta ja asiakas joutuu toistuvasti perehdyttämään uusia ihmisiä omiin asioihinsa.

- *Nuoret toivovat enemmän tapaamisia sosiaalityöntekijän kanssa. Sosiaalityöntekijöitä pitäisi olla enemmän, enintään 20 lasta / sosiaalityöntekijä. (Kuuleminen/nuoret)*
- *Resurssien puute on nähtävissä ja se välittyy myös asiakkaille. Työntekijät valittavat suurta asiakasmäärää ja ajanpuutetta asiakkaille, sekä työntekijöiden suuri vaihtuvuus on myös keskeinen ongelma. (Kuuleminen/vanhempi)*

Työntekijöiden kuormittuneisuus välittyy asiakkaille, jotka ovat tietoisia resurssiongelmistaan. Tämä saattaa jopa johtaa siihen, ettei asiakas uskalla puhua omista tarpeistaan ja ongelmistaan työntekijälle, jotta ei kuormittaisi tätä lisää.

- *Mielestäni kunnat toimivat täysin resurssiensa mukaisesti, eli työntekijöitä ei ole tarpeeksi, eli asiaan ei pystytä puuttumaan, niin etteikö siinä tule laiminlyöntejä tai ylilyöntejä. (Kysely vanhemmille)*
- *Yhteyttä otettiin todella nopeasti 3pv ilmoituksen saapumisesta. Kesälomien takia omaa työntekijää jouduttiin odottamaan kaksi kuukautta. Se on aivan liian pitkä aika vain odotella ja yrittää selvittää. (Kysely vanhemmille)*

2.4 VÄKIVALTA JA KALTOINKOHTELUN TUNNISTAMINEN

Asiakkaiden kokemusten perusteella väkivallan ja kaltoinkohtelun tunnistaminen on ammattihenkilöstölle vaativa tehtävä. Vanhempien ja työntekijöiden käsitykset siitä, mikä on väkivaltaa ja mihin pitäisi puuttua, voivat olla hyvin erilaisia. Vanhemman näkemyksen mukaan aiheeton puuttuminen on loukkaavaa tunkeutumista perheen yksityisiin asioihin. Vastaavasti väkivaltaan liittyvien huolien ohittaminen aiheuttaa hätää ja ahdistusta.

- *Ketä kuullaan ja uskotaan ensin, aikuista vai lasta? Jos lapsi kertoo kokemastaan kaltionkohtelusta tai väkivallasta, uskotaanko häntä vai haetaan ensin vahvistusta aikuisilta? Pitäisi ottaa kaikki osapuolet vakavasti, puuttua ajoissa ja tarpeeksi tehokkaasti. (Kuuleminen/nuoret)*
- *Asiakkaat ovat kauhuissaan tilanteesta kun viranomaiset puuttuvat näin vakavaan asiaan. Viranomaisten pitäisi tietää, miten pelko vaikuttaa ihmisen ajatteluun ja käyttäytymiseen. Monet asiakkaat pelkäävät, että viranomaisen yhteydenoton jälkeen ensimmäinen vaihtoehto on heti huostaanotto. (Kuuleminen/nuoret)*

2.5 LASTENSUOJELUN JA MUIDEN PALVELUIDEN SUHDE

Asiakkaiden näkökulmasta lastensuojelun ja muiden lasten ja perheiden palvelujen välinen suhde näyttäytyy joskus erikoisena. Apua pitäisi saada joustavasti silloin, kun sitä tarvitaan ja kynnyksen avun saamiseen pitäisi olla mahdollisimman matala. Aineiston mukaan näyttää kuitenkin siltä, että joissakin kunnissa lastensuojelun asiakkuudesta on tehty ehto tietyn palvelun tai avun saamiselle. Perheille voi myös syntyä kokemusta, että heidän avun tarvettaan pallorellaan paikasta toiseen eikä kukaan ota vastuuta tilanteesta.

- *Olemme olleet kolmatta vuotta lapsen psykoterapian tiimoilla lasten psykiatrisen poliklinikan asiakas. Olen vuosien varrella kertonut rankasta arjesta ja vuosi sitten kysynyt apua vanhemmuuteeni. En saanut minkäänlaista neuvoa, mistä sitä voisi etsiä. Nyt olen yksinhuoltajana lähestymässä uupumusta ja vihdoinkin sattui kohdalleni sosiaalityöntekijä ko poliklinikalla, joka näki tilanteeni. Tähänastinen yhteyshenkilöni poliklinikalla ei ole osannut auttaa ja ymmärtänyt tilannettani. Minulla on takanani vasta yksi käynti lastensuojelussa. Sain ymmärrystä, mutta en ymmärrä, miksi sos.työntekijät selkeästi eivät halunneet kertoa palveluista, mitä heillä on tarjolla. Huonon saatavuuden vuoksi palveluja ei haluta "mainostaa"? (Kysely vanhemmille)*
- *Tietojen kulku ja yhteistyö eri viranomaisten ja perheiden välillä ei monesti toimi. Asiakasta pompotellaan paikasta paikkaan, vastuuta ei ota kukaan ja perhe voi jäädä täysin yksin, näissä tilanteissa moni harkitsee itsemurhaa tai perheensä tappamista ja pahimmassa tapauksessa toteuttaa sen. (Kuuleminen/vanhempi)*
- *On täysin väärää nykyinen käytäntö, jossa sosiaalitoimen asiakasta kehoitetaan itse tekemään lastensuojeluilmoitus, jotta perheesi saa apua ihan normaaleihin ongelmiin, kuten taloudellisiin vaikeuksiin/sairastumisiin jne. (Kysely vanhemmille)*
- *Nuoret toivovat, että koulut ja erityisesti opettajat ottaisivat lasten ja nuorten hyvinvoinnista isomman vastuun. Nuorten mielestä esimerkiksi opettajan pitäisi seurata tilannetta ja keskustella lapsen kanssa ennen kuin tehdään lastensuojeluilmoitus. Lastensuojelutarpeen selvitys ei ole se mitä tulisi ensimmäisenä auttamisen tapana tehdä. Opettajienkin tulisi myös tietää enemmän olemassa olevista palveluista, jotta he osaisivat ohjata perheitä suoraan oikeisiin palveluihin. (Kuuleminen/nuoret)*
- *Ennalta ehkäisevä työ ei toimi hyvin. Mm. ongelmana hoitoon pääsyn vaikeus ja liian lyhyet hoitajaksot, tuki sidottu liikaa aikaan ja rahaan. (Kuuleminen/vanhempi)*

2.6 TEIJAN TARINA

Selvitysryhmälle ja sen jäsenille on toimitettu useita kuvauksia, joissa lasten ja perheiden palveluiden asiakkaina olevat ihmiset ovat kertoneet omista kokemuksistaan. Ne kertovat tapahtumat ja tilanteet asiakkaan näkökulmasta ja sisältävät sekä huonoja että hyviä kokemuksia. Oheinen Teijan tarina on kuvaus yhden perheen yrityksistä saada apua arjessa selviytymiseen ja siitä, miten suuria vaikeuksia sektoroituneella palvelujärjestelmällä on vastata näihin tarpeisiin. Samansuuntaisista kokemuksista kirjoittivat monet muutkin. Ryhmän tulokinnan mukaan näiden kokemusten taustalla ovat nimenomaan palvelujärjestelmän ja vakiintuneiden toimintatapojen ongelmat eikä yksittäisten työntekijöiden tai ammattiryhmien virheet tai osaamattomuus. Kuvauksen kirjoittaja on antanut suostumuksensa sen julkaisemiseen niin että henkilöiden nimet on muutettu.

Kirjoitan kokemukseni lastensuojelusta erityislapsiperheen näkökulmasta. Meillä on 2 pitkäaikaissairasta lasta. Kun nuorimmainen lapsemme syntyi, sairastuin synnytyksen jälkeiseen vakavaan masennukseen josta olen jo aikaa sitten toipunut. Jokaisessa palaverissa, jossa olemme olleet paikalla, on liikuttavan yksimielisesti todettu että ”kyllä, teillä on raskas arki eikä sitä voi verrata terveeseen lapsiperheeseen” ja ”kyllä, tarvitsette ehdottomasti apua kotiin” mutta siihen se sitten on aina jäänyt. Pyytämäämme apua emme ole saaneet.

Kun nuorimmaisen koulu oli alkamassa, hänen vointinsa paheni ja tuli uusia oireita ja lääkkeitä. Kuvaan tulivat myös rajut raivarit, joita tuli päivittäin. Vanhempi lapsen-

me muuttui vaisuksi ja pelokkaaksi ja me vanhemmat olimme huolesta suunniltamme. Tässä tilanteessa vanhempi lapsemme pääsi lastenpsykiatrian osastolle viideksi päiväksi kriisijaksolle, jossa oli tarkoitus arvioida onko hän masentunut.

Minä väsähdin jatkuvasta valvomisesta ja huolesta ja erehdyin kertomaan siitä lääkärille. Pyysin lääkäriltä lääkettä nukahtamisen avuksi, koska yöunenivät olivat 2-3h luokkaa ja tiesin että mikäli en saa nukuttua, sairastun varmasti masennukseen uudestaan. Tapasin lääkärin ensimmäistä kertaa ja käyntiaika menikin siihen että kerroin millaista on perheemme arki. Neljä päivää myöhemmin lääkäri teki lastensuojeluilmoituksen kertomatta siitä meille vanhemmille mitään. Lääkäri oli vanhoista papereistani katsonut tietoja, jotka hän oli ilmoittanut lastensuojelulle. Siis asioita joilla ei ollut mitään tekemistä tämän päivän kanssa! Sosiaalityöntekijät vakuuttivat meille että lääkäri tarkoitti vain hyvää, mutta mielestäni ajatus ei voi olla hyvä jos ei tällaisen ilmoituksen tekemisestä voi kertoa vanhemmille etukäteen!

Vähän tämän jälkeen omaishoidon sosiaalityöntekijä soitti minulle ja kysyi, voisiko hän olla yhteydessä lastensuojeluun kysyäkseen eikö todellakaan ole mitään mahdollisuutta saada kotiin apua. Annoin hänelle luvan yhteydenottoon. Parin tunnin päästä tästä lastensuojelun sosiaalityöntekijä soittaa ja kertoo että meistä on tehty toinen lastensuojeluilmoitus. Kun kysyin, kuka sen on tehnyt, minulle kerrottiin että ilmoittaja on omaishoidon sosiaalityöntekijä. En voinut uskoa korviani ja sanoinkin ettei hän kyllä tietääkseni ollut ilmoitusta tekemässä vaan pyytämässä kotiin apua. Minulle vastattiin, että koska hän sanoi olevansa huolissaan vanhempien jaksamisesta, niin puhelu kirjattiin automaattisesti lastensuojeluilmoituksena eikö asiaa kerrottu omaishoidon sosiaalityöntekijälle lainkaan.

Huolomme nuoremman lapsen aggressioista jatkui edelleen, koska kukaan ei tuntunut tietävän mistä ne johtuivat. Tutkimukset menivät osittain mönkään, koska lapsi ei jaksanut keskittyä ja raivareita tuli myös tutkimusten aikana. Kun meidät kutsuttiin kuulemaan tuloksia, psykologi kertoi, että lapsen käytös ei vastannut ikätasoaan, joten virkansa puolesta psykologi koki olevansa velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen. En voinut käsittää, miksi lastensuojeluilmoitus tällä perusteella piti tehdä. Pyysin ettei hän tekisi ilmoitusta, koska edelliset kaksi ilmoitustakaan eivät olleet johtaneet vielä mihinkään emmekä olleet saaneet sitä apua mitä olimme pyytäneet. Mutta psykologi sanoi, että hänen on tehtävä ilmoitus.

Viikko tämän käynnin jälkeen saimme ajan lastenpsykiatrian poliklinikalle mieheni kanssa ja ajattelimme että nyt vihdoinkin ainakin vanhempi lapsi saa tarvitsemansa avun sieltä kun he olivat syksyn aikana nähneet kuinka voimakkaasti lapsi oireili nuoremman sisaruksen sairastamista. Yllätys oli kuitenkin täydellinen, kun he ilmoittivat, että he tekevät lastensuojeluilmoituksen vanhemmasta lapsesta, koska katsovat että hänen terve kehityksensä vaarantuu kotona olevan jatkuvan epävakauden takia.

Koska tämäkin lastensuojeluilmoitus oli vakava laatuaan kuten toki myös muut kolme aiempaa ilmoitusta, lastensuojelun sosiaalityöntekijät alkoivat painostaa meitä ja uhata huostaanotolla. Vanhemmuuden arviointiin meidän oli pakko suostua ilmoitusten luonteesta johtuen. Ei auttanut vaikka osoitimme ilmoitusten sisällön paikkansa pitämättömiksi. Tässä vaiheessa oli selvinnyt, että nuoremman lapsen aggressiivisuus oli lääkkeen sivuvaikutusta ja katosi, kun tämä lääke lopetettiin.

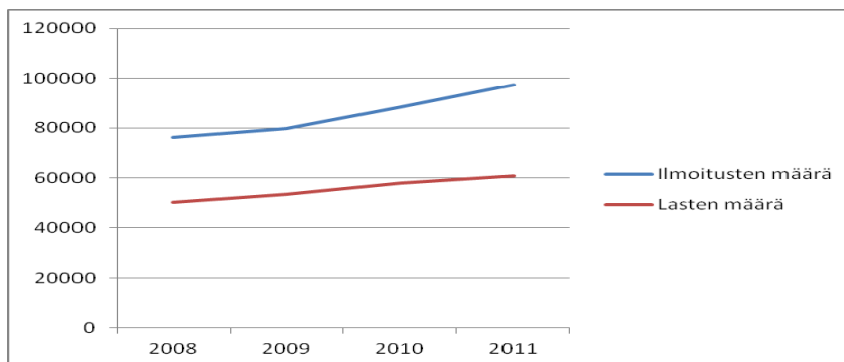
Vanhemmuuden arvioinnin suoritti yksityinen firma, jolta kaupunki osti palvelun kahden kuukauden ajaksi. Arvioinnin loppu tulema on aivan sama kuin mitä me vanhemmat olemme jo vuosia pyytäneet, toivoneet ja vaatineet eli pitkäkestoista apua kotiin ja lapsille terapiaa. Arvioinnin tuloksena todettiin myös, ettei perheessämme ole mitään senkaltaista ongelmatilaa kuin lastensuojeluilmoituksissa oli annettu ymmärtää. Koska lastensuojelun tarvetta ei ollut, lastensuojelu ei tarjonnut myöskään apua. Tilannetta

ei ollut millään tavalla auttanut se, että on tehty lastensuojeluilmoituksia ja sysätty näin vastuu väärälle taholle eikä kukaan ole edes anteeksi pyytänyt näitä ilmoituksia. Olen äärettömän tyytyväinen että meillä on ollut tapana olla avoimia arjestamme ja lasten sairauksien aiheuttamasta jatkuvasta huolesta ja stressistä mutta siitä huolimatta on ollut todella nöyryyttävää kun omaa vanhemmuutta arvioidaan eikä luottamukseni viranomaisten toimintaan ole ainakaan kasvanut tässä prosessissa. Nyt kun yli vuosi on kulunut ensimmäisestä lastensuojeluilmoituksesta, emme vielääkään ole saaneet kotiin pyytämämme apua.

3 LASTENSUOJELUN TOIMINTA JA TALOUS

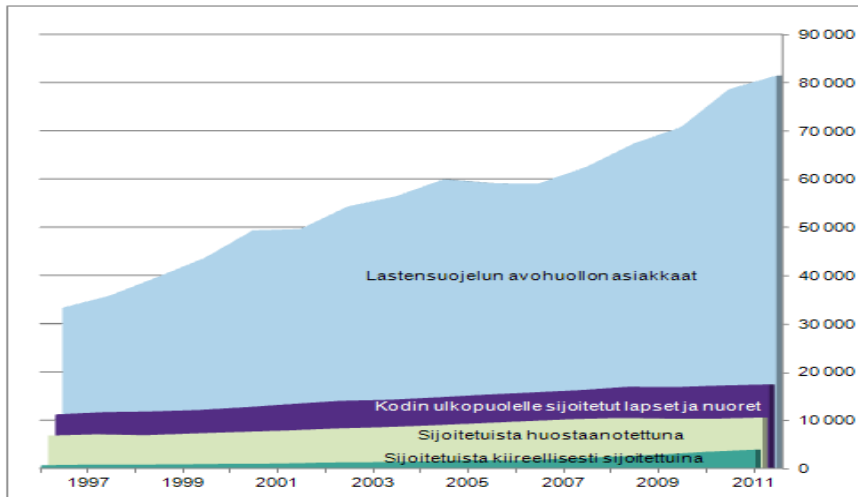
Lastensuojelun valtakunnallisten tilastojen perusteella voidaan hahmottaa joitakin kehityslinjoja viimeisten kahdenkymmenen vuoden ajalta. On kuitenkin tärkeä huomata, että lastensuojelun tilastointi ja siihen perustuva seuranta on painottunut kodin ulkopuolelle sijoitettuja ja huostaan otettuja lapsia koskeviin tietoihin. Näiltä osin rekisterit pohjautuvat tarkkaan henkilötunnukseen tietoon. Lastensuojelun avohuollon toimintaa kuvaavaan tilasto-osaan kerätään vain summaarista tietoa, joka kertoo hyvin rajallisesti asiakasmäärien kehittymisestä. Kunnat toimittavat tiedot saamiensa ohjeiden ja määritelmien mukaan. Muutokset kuntien asiakastietojärjestelmissä ja kirjaamiskäytännöissä vaikuttavat niiden ilmoittamiin tietoihin. Avohuoltoa koskevan tilaston muuntaminen henkilötunnuksia sisältäväksi rekisteriaineistoksi edellyttäisi lainsäädännön muutosta.

Lastensuojeluilmoituksista on koottu valtakunnallisesti tietoa vuodesta 2008 alkaen. Tuolloin voimaan tulleessa uudessa lastensuojelulaissa ilmoitusvelvollisuutta alennettiin ja ilmoitusvelvollisten toimijoiden piiriä laajennettiin. Ilmoitusvelvollisten joukkoa on täsmennetty myös myöhemmin lakimuutoksella. Ilmoitusten lukumäärät ja lapset, joita ilmoitukset ovat koskeneet, on esitetty kuviossa 3.

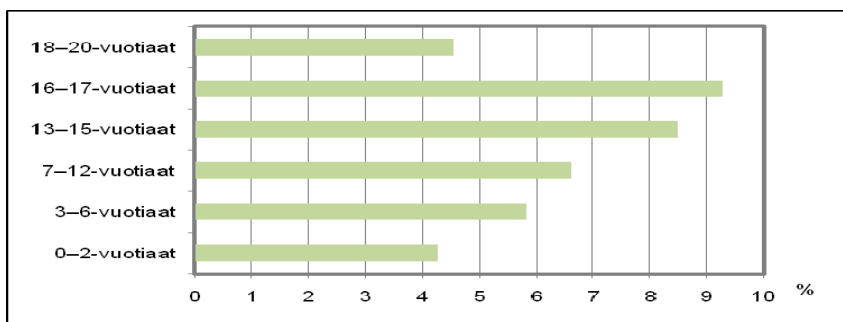
Kuvio 3. Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä ja niiden lasten lukumäärä, joita ilmoitukset ovat koskeneet (Tilastoraportit 2009–2012 THL).

Lastensuojelun asiakasmäärien kehittyminen viimeisen parinkymmenen vuoden aikana on esitetty kuviossa 4. Kuviossa esitettyjä lukumääriä ei voi laskea yhteen, koska osa lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevista sisältyy kodin ulkopuolelle sijoitettuihin.

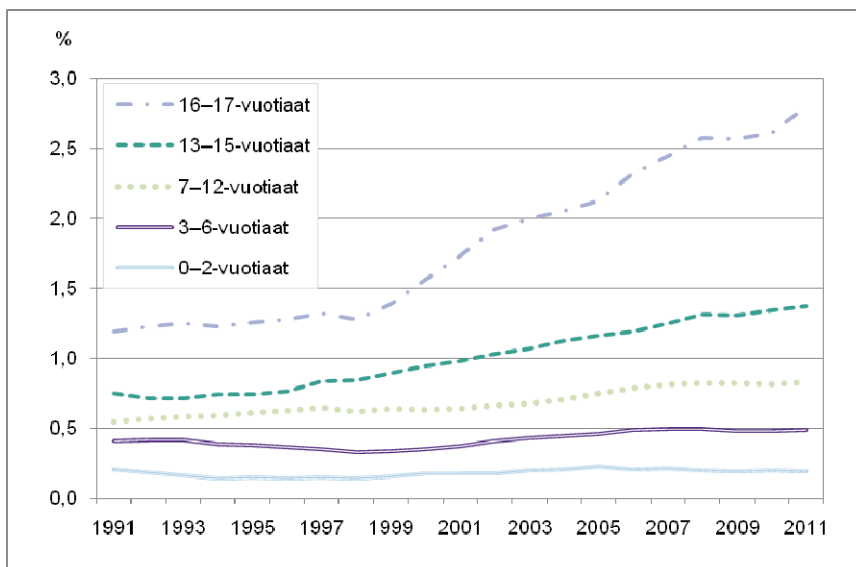

Kuvio 4. Lastensuojelun avohuollon asiakkaat sekä kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret vuosina 1996-2011 (Tilastoraportti 26/2012 THL).

Nuorten (13–17 -vuotiaiden) asiakkaiden lukumäärä on kasvanut eniten. Vuonna 2011 lähes joka kymmenes 16–17 -vuotias nuori on ollut lastensuojelun avohuollon asiakkaana (kuvio 5). Vanhimmat ikäluokat muodostavat myös enemmistön huostassa olleista lapsista. Nuorten kohdalla voimakas kasvu asiakasmäärissä alkoi 1990-luvun loppupuolella (kuvio 6).

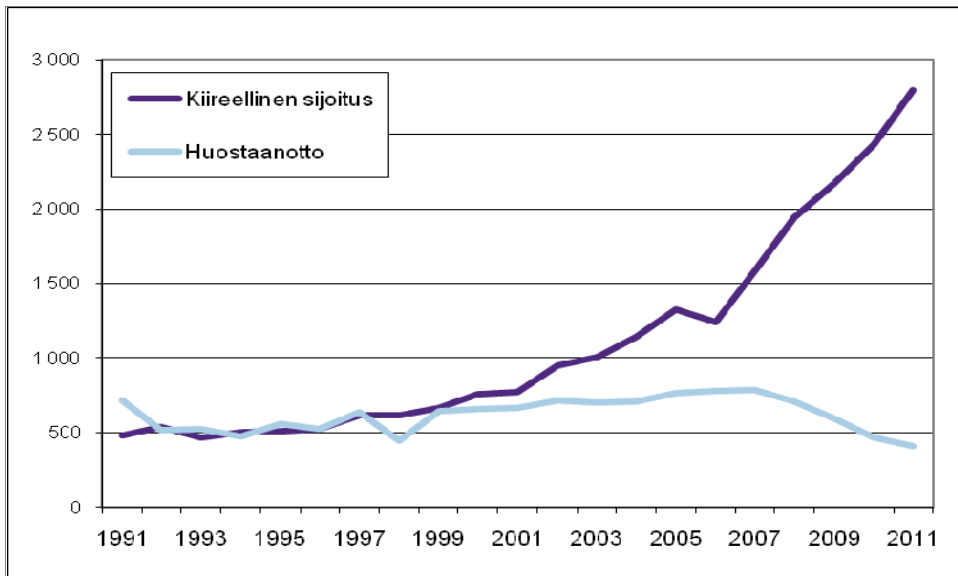

Kuvio 5. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden osuus vastaavasta väestöstä ikäryhmittäin vuonna 2011, % (Tilastoraportti 26/2012 THL).

Kuvio 6. Vuoden aikana huostassa olleet lapset suhteutettuna vastaavanikäiseen väestöön vuosina 1991 - 2011, % (Tilastoraportti 26/2012 THL).

Lastensuojelulain uudistuksessa tavoitteena oli vahvistaa ehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista lasten ja perheiden ongelmiin. Ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen oletettiin vähentävän raskaiden toimenpiteiden tarvetta, kuten lasten sijoittamista kodin ulkopuolelle. Tämä tavoite ei kuitenkaan toteutunut. Esimerkiksi kiireellisten sijoitusten lukumäärät ovat kasvaneet lähes räjähdysmäisesti vuoden 2007 jälkeen (kuvio 7).

Kuvio 7. Ensimmäistä kertaa huostaan otetut tai ensimmäistä kertaa kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991 - 2011 (Tilastoraportti 26/2012 THL).

Lastensuojelun kustannuksista on koko maan tasolla luotettavaa tietoa saatavissa ainoastaan sijaishuollosta. Vuonna 2010 lasten ja nuorten laitos- ja perhehoidon kustannukset koko maassa olivat lähes 620 miljoonaa euroa. Vertailukelpoista tietoa sijaishuollon muutoksista on saatavissa kuudesta suurimmasta kaupungista joissa sijaishuollon kustannukset yhteensä lisääntyivät 185,5 milj. eurosta 236,4 milj. euroon vuosina 2007–2011.

Avohuollon kustannuksista ei ole suunnitelmallisesti kerätty koko maan kattavia tietoja. Lastensuojelun kustannusten jakautumisesta sijaishuoltoon ja avohuoltoon on vertailukelpoisia kustannustietoja käytettävissä kuusikkokunnista (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Turku, Oulu) vuodesta 2007 alkaen (Taulukko 1).

Taulukko 1. Lastensuojelun sijaishuollon ja avohuollon kustannukset (milj. euroa kyseisen vuoden rahassa) kuudessa suurimmassa kaupungissa vuosina 2007 ja 2011 (Kuusikkokunnat).

	2007	2011	Muutos 2007-2011 milj.e	Muutos 2007-2011 %
Sijaishuolto	185,5	236,4	+ 50,9	+ 27
Avohuolto	54,0	63,5	+ 9,5	+ 18
Yhteensä	239,5	299,9	+ 60,4	+ 25

Vuonna 2007 Suomen kuusi suurinta kaupunkia käyttivät lastensuojelun avohuoltoon yhteensä 54 milj. euroa ja vuonna 2011 63,5 milj. euroa. Kun tällä tarkasteluvälillä lisättiin sijaishuoltoon 51 miljoonaa euroa, lisättiin avohuoltoon tästä vain viidennes, 9,5 miljoonaa euroa. Kuusikkokuntien tiedot osoittavat, että lastensuojelulain uudistamisen jälkeenkin valtaosa uusista resursseista on suunnattu lasten sijoittamiseen kodin ulkopuolelle.

Lastensuojelun keskusliiton ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksessä on kuvattu, miten lastensuojelun kustannukset kasautuvat erilaisissa toimintavaihtoehtoissa (Hei-

nonen ym. Lastensuojelun keskusliitto 2012). Yhtenä esimerkkinä oli kahden lapsen perhe, johon kasautui useita ongelmia. Jos perheeseen syntyy lisäksi kaksi lasta ja ongelmat jatkuvat kymmenen vuoden sijaishuoltoon, kokonaiskustannukset voivat olla jopa 950 000 euroa. Parhaassa vaihtoehdossa, jossa läheisneuvonpidon kautta löydetään läheinen, joka tukee perhettä yhdessä perhetyön kanssa, kokonaiskustannukset jäävät alle 50 000 euroa. Raportin sanoma tiivistettiin seuraavasti:

”Jos lapsille ja perheille olisi tarjolla oikeanlaista apua oikeaan aikaan, huostaanottojen tarve vähenisi. Olemme tilanteessa, jossa painopisteen siirtäminen korjaavasta lastensuojelusta ehkäisevään työhön ja ehkäisevään lastensuojeluun vaatii panostuksen, jonka tuloksia voidaan arvioida vasta muutaman vuoden viiveellä. Tulokset eivät näy heti, eikä resurssien lisääminen ehkäisevään työhön tule poistamaan korjaavan lastensuojelun tarvetta.” (Heinonen ym. 2012, sivu 33).

Lastensuojelulain uudistamisessa tavoitteeksi asetettu ehkäisevän työn vahvistuminen ei näytä siis toiminta- ja taloustietojen perusteella toteutuneen. Päinvastoin kokonaiskustannukset ovat myös vuoden 2008 jälkeen kasvaneet ja painottuneet vahvasti viimesijaisiin toimenpiteisiin.

4 ALUSTAVIA HAVAINTOJA LASTENSUOJELUN TILASTA

Selvitysryhmä esittää tässä vaiheessa ainoastaan alustavia havaintoja teemoista, jota tähän mennessä kertyneen aineiston alustavan tarkastelun perusteella se pitää toimeksiantonsa kanalta keskeisinä.

1. Lasten ja perheiden palvelujen kokonaisuus
 - Lastensuojelun tilanteen tarkastelu ei ole mahdollista irrallaan lasten ja perheiden palvelujen kokonaisuudesta.
 - Lasten ja perheiden palvelut ovat hajaantuneet eri sektoreille, hallintokuntiin, organisaatioihin ja yksiköihin. Nykytilanteessa kokonaiskuvan muodostaminen on erittäin vaativaa sekä kuntien että valtion tasolla. Kokonaisuuden koordinoimiseksi, arvioimiseksi ja kehittämiseksi tehdyt toimet ovat olleet riittämättömiä.
 - Palvelujen kehittäminen on keskittynyt valtion ja kuntien toimintaan. Järjestöjen, muiden yhteisöjen ja epävirallisten verkostojen toiminta ei yhdisty riittävästi kuntien toimintaan.
 - Sosiaalihuollon lainsäädännön tarjoamia mahdollisuuksia palvelujen järjestämisessä ei ole riittävästi hyödynnetty.
 - Kuntien väliset erot lapsiperheiden, lasten ja nuorten tuen järjestämisessä ovat suuria.
2. Kuormitus kasvaa ja resurssit keskittyvät sijaishuoltoon
 - Tilastojen mukaan lastensuojeluilmoitusten määrä, avohuollon asiakkaiden määrä sekä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä ovat kasvaneet 1990-luvulta alkaen. Kasvu on jatkunut myös lastensuojelulain uudistamisen jälkeen.
 - Lastensuojelun avohuollon kehityksestä ja voimavaroista ei ole kerätty valtakunnallisesti vertailukelpoisia tietoja. Kuudessa suurimmassa kaupungissa

uudet resurssit on suunnattu pääosin sijaishuoltoon. Merkittävää painopisteen siirtymistä ehkäiseviin palveluihin ja avohuollon työhön ei ole havaittavissa.

- Jälkihuolto, jota tarjotaan vahvan sijaishuollon panostuksen jälkeen, voi olla asiakkaan kannalta riittämät. Kuntien väliset erot jälkihuollon käytännöissä ja resursseissa ovat suuret.

3. Henkilöstö ja erityisosaamisen turvaaminen

- Pienet kunnat palvelujen järjestäjinä ovat haavoittuvia. Esimerkiksi marraskuussa 2012 julkaistun Itä-Suomen aluehallintoviraston selvityksen mukaan kolme neljästä alueen kunnista on sellaisia, joissa lastensuojelutehtävissä työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä on 3 tai vähemmän. Yksin Itä-Suomen alueella on yhdeksän kuntaa, joissa ei nykytilanteessa ole yhtään pätevää lastensuojelun sosiaalityöntekijää. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen on mahdollista tukea osaamisen kannalta riittävän kokoisten yksiköiden muodostumista.
- Lastensuojelun sosiaalityöhön kohdistuva paine on muodostumassa kohtuuttomaksi
- Painetta lisää työntekijöiden vaihtuvuus ja pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä. Epäpätevien työntekijöiden osuus on monin paikoin suuri.
- Edellä kuvatut seikat vaikeuttavat huomattavasti laadukkaan lastensuojelutyön tekemistä ja työn kehittämistä. Työn vaatiman erityisosaamisen vahvistaminen ja turvaaminen on välttämätöntä.
- Sosiaalityöntekijöiden koulutusmäärät ovat tällä hetkellä täysin riittämättömät.

4. Ohjaus- ja kehittämisrakenteet ja valvonta

- Lastensuojelulain uudistamisesta on kulunut viisi vuotta. Useita muutoksia on tehty lain voimaantulon jälkeen. Valtakunnallinen tuki lain toimeenpanoa varten on ollut riittämätöntä.
- Suuret alueelliset erot lastensuojelun toteuttamisessa viittaavat siihen, että valtakunnalliset ohjaus- ja kehittämisrakenteiden vaikutukset ovat jääneet heikoiksi.
- Lastensuojelun valvonnan rakenteet ja resurssit eivät ole oikeassa suhteessa toiminnan luonteeseen ja laajuuteen. Erityisesti sijaishuollon valvonnan resurssit ovat täysin riittämättömät.
- Lastensuojelun laadun hallinta on kunnissa satunnaista ja kuntien väliset erot sen järjestämisessä suuria. Lastensuojelun laadun hallinnan valtakunnallinen kehittäminen ja tuki on heikkoa.
- Lastensuojelussa kehitetyt hyvät käytännöt eivät siirry kunnasta toiseen eivätkä järjestöiltä ja muilta lastensuojelun kehittäjiltä kuntien käyttöön.

5. Tietopohja

- Lastensuojelun tutkimus on hajanaista ja koordinoimatonta.
- Lastensuojelun järjestämistapojen ja työmenetelmien vaikuttavuutta lapsen hyvinvointiin kokonaisuutena ei ole tutkittu. Myöskään muissa maissa tehtyjen tutkimusten tuloksia ei suunnitelmallisesti seurata eikä hyödynnetä.
- Lastensuojelun tietopohja (tilastot ja rekisterit) on ohut ja keskittyy sijaishuoltoon. Lastensuojelun kustannuksista kokonaisuutena ja eri toimintoihin jaetuna ei kerätä valtakunnallisesti vertailukelpoista tietoa. Muissa kunnan toi-

- minnoissa tehtävästä lapsiperheitä tukevasta sosiaalityöstä ei ole valtakunnallista tietoa.
- Valtakunnallisesti vertailukelpoinen tieto lastensuojeluilmoitusten syistä, ilmoitusten tekijöistä ja ilmoitusten käsittelystä puuttuu kokonaan.
 - Lastensuojelun asiakkaiden saamista palveluista ei ole olemassa valtakunnallista tietoa. Palvelujen tehokkuuden ja vaikuttavuuden arviointi on erittäin vaikeaa ilman näitä tietoja.
6. Yhteistyö, tietojenvaihto ja salassapitosäädökset
- Viranomaisten välistä tietojen vaihtoa koskevat säädökset ovat hajallaan yleis- ja erityislaeissa eikä niitä tunneta riittävästi kentällä. Tämä johtaa selvityser ryhmän havaintojen mukaan siihen, että tärkeitä tietoja jää siirtymättä viranomaisten välillä ja toisaalta että asiakkaan kokemusten mukaan tietoja siirretään asiakkaiden tietämättä. Kuntien välillä ja kuntien sisällä työntekijöiden kesken on merkittäviä eroja tietosuojasäännösten tulkinnassa.
 - Kuntatasolla yhteistyössä tuotetut toimintamallit ja systemaattisesti levitetty ja ylläpidetyt ohjeistukset selkiyttävät ja tehostavat selvästi viranomaisten välistä yhteistyötä. Tällaisia malleja ei kuitenkaan ole käytössä läheskään kaikissa kunnissa eikä niiden levittämistä ole valtakunnallisesti tuettu.
7. Lastensuojelun ilmoituskäytännöt
- Lastensuojelulain uudistuksen yhteydessä tehdyt muutokset ovat selvästi lisänneet lastensuojeluilmoitusten määriä.
 - Tieto lastensuojeluilmoituksen käsittelystä ja sitä seuraavista toimenpiteistä ei välity ilmoituksen tehneelle taholle, jos yhteistyö ilmoittajatahon, perheen ja lastensuojelun väliltä puuttuu. Tilanne voi johtaa esimerkiksi siihen, että lapsen ja perheen tuen tarpeisiin ei vastaa kukaan tai lastensuojelun toimenpiteet jäävät irrallisiksi lapsen ja perheen normaalista verkostosta.
 - Selvitysten mukaan ilmoitukset painottuvat vanhempiin ikäluokkiin ja pienten lasten kanssa työskentelevät tahot (neuvola ja päivähoito) tekevät erittäin vähän lastensuojeluilmoituksia. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että lakimuutosten tavoitteena oli tehostaa varhaista puuttumista ja tuen tarjoamista lapsille ja perheille.
 - Lain antamia mahdollisuuksia yhteistyön vahvistamiseksi asiakkaiden kanssa ei tunneta eikä osata hyödyntää riittävästi. Pyyntöä lastensuojelutarpeen selvittämiseksi käytetään erittäin vähän.
 - Ennakollisia lastensuojeluilmoituksia tehdään vähän suhteessa arvioihin tuen tarpeessa olevista odottavista äideistä (esim. päihde- ja mielenterveysongelmat, väkivalta). Tietoa toimivista tuen järjestämisen käytännöistä ja lastensuojelun vastuista ennakollisen lastensuojeluilmoituksen jälkeen ei ole.
8. Väkivallan ja kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen
- Väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen on epävarmaa ja puuttumisen kynnykset vaihtelevat palvelujen ja kuntien välillä.
 - Systemaattista ja pitkäjänteistä väkivaltakysymyksiin keskittyvää koulutusta ei ole tarjolla riittävästi.
 - Riskien ja vaaran arvioinnin menetelmiä ja välineitä on käytössä hyvin vähän. Lupaavia käytäntöjä ollaan kuitenkin ottamassa käyttöön ja niiden levittämistä on tärkeä tukea pitkäjänteisesti.

- Lapsiin kohdistuvien seksuaali- ja väkivaltarikosten selvittämisen, tutkinnan sekä rikoksen kohteeksi joutuneiden lasten suojelun ja tuen tarpeisiin vastaamisen prosessit ovat hajallaan. Kokonaisvaltaisen työskentelyn mahdollistavan työskentelymallin pilotointi ja arviointi on syytä käynnistää pikaisesti.
- Rikoslain uudistuksessa lähi- ja parisuhdeväkivallan uhrin on huomioitu, mutta lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus ei ole rikoslain hengen mukainen. Esimerkiksi lääkärit eivät ole oikeutettuja tekemään rikosilmoitusta lapsen kohdistuneesta pahoinpitelyn epäilystä.
- Lapsiin kohdistuvia seksuaalirikosepäilyjä koskeva ilmoitusvelvollisuus on laajempi kuin lapsiin kohdistuvia väkivaltarikoksia koskeva ilmoitusvelvollisuus. Tämä hidastaa ja vaikeuttaa väkivaltarikosepäilyihin puuttumista ja niiden tutkintaa ja siten saattaa johtaa lapsen kannalta kohtalokkaisiin seurauksiin.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTOIMET

Useimmat selvitysryhmän tekemistä havainnoista on tehty ja raportoitu useita kertoja aikaisemmin. Huolestuttava kehitys on ollut nähtävissä jo pitkään ja sitä on käsitelty monissa työryhmissä, mietinnöissä ja kehittämishankkeissa. Valtakunnallisesti tarkastellen olennaista muutosta ei kuitenkaan ole nähtävissä, vaikka paikallisesti ja alueellisesti onkin tehty onnistunutta kehittämistyötä.

Vuonna 2008 voimaan tulleen uuden lastensuojelulain tavoitteena on edistää lasten ja perheiden ongelmien varhaisempaa havaitsemista ja myös vähentää varhaisemmalla tuella yksilökohtaisen lastensuojelun tarvetta. Aikaisemmat selvitykset ja työryhmän kuulemistilaisuuksissa saatu aineisto osoittaa, että tämä tavoite ei ole toteutunut. Sijaishuollon kuormitus on jatkuvasti kasvanut ja uudet voimavarat on jouduttu sijoittamaan sijaishuoltoon.

Työryhmän tähän mennessä saamien kannanottojen mukaan viranomaisten yhteistyössä tietojen saamista, tallentamista ja välittämistä koskevissa säädöksissä on puutteita ja niiden tulokinnassa merkittäviä eroja. Jatkotyöskentelyssä selvitysryhmä tulee kiinnittämään erityistä huomiota tähän kokonaisuuteen ja valtakunnallisen ohjauksen vahvistamiseen.

Selvitysryhmä katsoo, että edellä kuvattujen lastensuojelun ja laajemmin lapsiperheiden ja lasten palvelujen kehittämishaasteisiin eivät riitä vastauksiksi yksittäiset toimenpiteet, eivätkä erilliset hankkeet. Tarvitaan pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista uudistamisohjelmaa. Lähtökohdaksi tulee olla lapsiperheiden ja lasten tuen tarve ja erityisesti on otettava huomioon lasten ja perheiden palvelujen kokonaisuus. Tämä edellyttää, että rakenteelliset ja toimintakäytäntöjen muutokset viedään sisään kuntien kaikki sektorit käsittävään toimintaan esimerkiksi kokeilukunnissa kehitettyjen käytäntöjen kautta.

Lasten ja perheiden palvelujen ja lastensuojelun uudistaminen edellyttää resurssien tarkastelun lisäksi huomion kiinnittämistä myös toimintoja määrittelevään lainsäädäntöön sekä työkäytäntöihin, -menetelmiin ja osaamiseen. Ongelmien ratkaisu edellyttää monen osa-alueen samanaikaista kehittämistä ja saumatonta yhteensovittamista.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksessa tulisi tähänastista enemmän kiinnittää huomiota lasten, nuorten ja lapsiperheiden tuen ja palvelujen järjestämiseen kokonaisuutena. Lastensuojelussa väestöpohjaltaan suurikaan kunta ei pysty vastaamaan erittäin vaativaa osaamista edellyttäviin tehtäviin.

Tärkeintä uudistamisessa on lähteä liikkeelle lastensuojelun ja muiden lapsiperheiden ja lasten palvelujen perustehtävistä, joita määrittää lapsen edun ensisijaisuus. Kehittämistyön tulee perustua luotettavaan tietoon viime vuosien kehityksestä ja nykytilanteesta. Tarvitaan huomattavasti nykyistä laajempaa ja suunnitelmallisempaa tutkimusta käytössä olevien sekä

käyttöön otettavien työmenetelmien vaikutuksista ja vaikuttavuudesta. Tämä edellyttää valtakunnallisten ja alueellisten rekisterien kehittämistä ja niihin kerättävän tiedon jatkuvaa mahdollisimman ajantasaista analysointia ja raportointia. Toinen keskeinen tehtävä on systemaattisen lastensuojelun tutkimusohjelman rakentaminen.

Selvitysryhmä pitää välttämättömänä, että uudelleen arvioidaan lastensuojelun kansalliset kehittämis- ja ohjausstrategiat. Samalla tulee selvittää kuntien ja valtion työnjakoa ja vastuuta tutkimus- ja kehittämistyössä hyödyntäen muissa maissa kehitettyjä malleja.

Selvitysryhmä jatkaa työssään sille tehtäväksi annettujen kysymysten selvittämistä edellä kuvattujen linjausten pohjalta ja antaa oman esityksensä kehittämistoimenpiteistä määräajan loppuun mennessä.

LÄHTEET

- Asiantuntija-avustajan käyttö huoltoriitojen sovittelussa (2010) Mietintöjä ja lausuntoja 61/2010. Oikeusministeriö.
- Bardy, Marjatta & Salmi, Minna & Heino, Tarja (2001) Mikä lapsiamme uhkaa? Raportteja 264:2001. STAKES
- Heinonen, Hanna & Väisänen, Antti & Hipp, Tiia (2012) Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? Lastensuojelun keskusliitto, THL
- Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora (2010) Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisyhteistyö. Tampere. Poliisiammattikorkeakoulu.
- Kuusikkokuntien lastensuojelun raportit vuosilta 2007 ja 2011. www.kuusikkokunnat.fi
- Lastensuojelu 2011 (2012). Tilastoraportti 26/2012. THL
- Lastensuojelulain hengen toteutuminen. Kahden alueen lastensuojeluilmoitusten tarkasteltua suhteessa uuteen lastensuojelulakiin (2012). Sosiaalitalo.
- Lastensuojelulain toteutuminen (2008). Lastensuojelun keskusliitto, sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia.
- Niemi, Seppo (2012) Nuorten syrjäytyminen. Tarkastusvaliokunta TRO 6/2012 vp. Eduskunta.
- Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (2003) Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo. WSOY.
- Pekkarinen, Elina (2011) Lastensuojelun tieto ja tutkimus. Asiantuntijoiden näkökulma. Helsinki. Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto, Lapsuudentutkimuksen seura, Lastensuojelun Keskusliitto, THL.
- Piispa, Minna & Tuominen, Mia & Ewalds, Helena (2012) MARAK kokemuksia parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin menetelmän kokeilusta Suomessa. Raportteja 10/2012. THL.
- Piispa, Minna & Taskinen, Jukka & Ewalds, Helena (2012) Selvitys perhe- ja lapsisurmien taustoista vuosilta 2003-2012. Sisäasiainministeriön julkaisuja 35/2012. Sisäasiainministeriö ja THL.
- Tuloksellisuustarkastelu: Lastensuojelu (2012). Valtiotalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 6/2012. Valtiotalouden tarkastusvirasto.
- Vario, Pipsa ym. (2012) ”Suojele unelmia, vaali toivoa”. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6.

LIITTEET

Liite 1a	Kutsu ja osallistujalista kuulemistilaisuudesta 29.10.2012
Liite 1b	Kutsu kuulemistilaisuuteen 6.11.2012 kunnille
Liite 1c	Kutsu kuulemistilaisuuteen 6.11.2012 kokemusasiantuntijoille
Liite 1d	Kutsu kuulemistilaisuuteen 6.11.2012 asiantuntijoille
Liite 1e	Lista kuulemistilaisuuteen 6.11.2012 osallistuneista
Liite 2.	Lastensuojelun työkokouksen 8-9.10.2012 ohjelma
Liite 3.	Voikukkia -verkostohankkeen verkkokyselylomake

29.10.2012

Jakelussa mainitut

Aika Maanantaina 29.10.2012 klo 9.00-11.00

Paikka Sosiaali- ja terveysministeriö, Meritullinkatu 8, Helsinki, C565

Aihe Viranomaisten yhteistyö ja tietojen vaihto vakavissa lastensuojelutapauksissa tai epäilyissä mukaan lukien lastensuojeluilmoituskäytännöt.

KUTSU KUULEMISTILAISUUTEEN

Sosiaali- ja terveysministeriö on 10.9. asettanut työryhmän selvittämään lasten ja perheiden palvelujen sekä lastensuojelulain toimivuutta erityisesti tilanteissa, joissa lapsi on joutunut väkivallan kohteeksi tai on syntynyt epäily lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta tai laiminlyönnistä. Ryhmän tehtävänä on tehdä ehdotukset tarvittavista toimista havaittujen ongelmien korjaamiseksi. Asettamispäätös on kutsun liitteenä.

Ryhmän tulee antaa väliraportti työstään marraskuun loppuun 2012 mennessä. Asettamispäätöksen mukaisesti ryhmä keskittyy ensimmäisessä vaiheessa *selvittämään viranomaisten toimintatapoihin ja viranomaisyhteistyön toimivuuteen, tietojen vaihtoon ja salassapitosäädösten soveltamiseen liittyviä ongelmia lastensuojelussa ja arvioimaan lastensuojelun ilmoituskäytäntöjen toimivuutta sekä kokoamaan näihin kysymyksiin liittyviä parannusehdotuksia.*

Kutsumme edustajanne kuultavaksi koskien alla olevia kysymyksiä. Toivomme, että kommentoitte niitä edustamanne tahon näkökulmasta.

1. Miten viranomaisten välinen yhteistyö ja tietojen vaihto tällä hetkellä toimii tilanteissa, joissa on epäily tai tietoa lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta ja/tai laiminlyönnistä.
2. Mikä on arvionne lastensuojeluilmoituskäytäntöjen toimivuudesta tällä hetkellä?
3. Minkälaisia toimenpide-ehdotuksia teillä on koskien viranomaisten yhteistyötä, tietojen vaihtoa ja lastensuojelun ilmoituskäytäntöjä?
 - a. Laki- ja säädöstasoa koskevat toimenpide-ehdotukset
 - b. Resursseja ja taloutta koskevat toimenpide-ehdotukset
 - c. Henkilöstön koulutusta ja osaamista koskevat toimenpide-ehdotukset
4. Mihin lastensuojelun kysymyksiin ja kehittämistarpeisiin työryhmän tulisi työn jatkovaiheessa erityisesti kiinnittää huomiota?

Kirjalliset vastaukset pyydetään toimittamaan 29.10. mennessä osoitteeseen marjo.lavikainen@stm.fi. Kuulemistilaisuudessa keskitytään toimenpide-ehdotusten käsittelyyn. Pyydämme, että valmistelette lyhyen (enintään 7 min) puheenvuoron, jossa keskitytte kysymyksen 3 käsittelyyn.

Ilmoittautuminen tilaisuuteen on kokousjärjestelyjen ja kulkulupien järjestämisen vuoksi välttämätön torstaihin 25.10.2012 mennessä sähköpostitse osoitteeseen marjo.lavikainen@stm.fi.

Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Marjo Lavikainen /STM, marjo.lavikainen@stm.fi, puh. 029 5163 581

Tervetuloa!

Selvitystyöryhmän puheenjohtaja

Aulikki Kananoja

JAKELU/KUTSUTUT

Valvira
Eduskunnan oikeusasiamiehen toimisto
Tietosuojavaltuutettu
Valtakunnansyyttäjävirasto
MARAK-kokeilu / Minna Piispa
HUS sosiaaliped./ Satu Kivitie-Kallio
Professori Eija Paavilainen, Helsingin yliopisto
VTT Elina Pekkarinen
HTT Sirkka Rousu
Sosiaalineuvos Pirjo Sarvimäki, STM
Neuvotteleva virkamies Lotta Hämeen-Anttila, STM

6.11.2012

Jakelussa mainitut

Aika	Tiistaina 6.11.2012 klo 13.00-15.00. Kahvitarjoilu ennen kuulemistilaisuutta klo 12.30-13 välisenä aikana.
Paikka	Tieteiden talo, sali 505, os. Kirkkokatu 6, Helsinki
Aihe	Viranomaisten yhteistyö ja tietojen vaihto vakavissa lastensuojelutapauksissa tai epäilyissä mukaan lukien lastensuojeluilmoituskäytännöt.

KUTSU KUULEMISTILAISUUTEEN

Sosiaali- ja terveysministeriö on 10.9. asettanut työryhmän selvittämään lasten ja perheiden palvelujen sekä lastensuojelulain toimivuutta erityisesti tilanteissa, joissa lapsi on joutunut väkivallan kohteeksi tai on syntynyt epäily lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta tai laiminlyönnistä. Ryhmän tehtävänä on tehdä ehdotukset tarvittavista toimista havaittujen ongelmien korjaamiseksi. Asettamispäätös on kutsun liitteenä.

Ryhmän tulee antaa väliraportti työstään marraskuun loppuun 2012 mennessä. Asettamispäätöksen mukaisesti ryhmä keskittyy ensimmäisessä vaiheessa *selvittämään viranomaisten toimintatapoihin ja viranomaisyhteistyön toimivuuteen, tietojen vaihtoon ja salassapitosäädösten soveltamiseen liittyviä ongelmia lastensuojelussa ja arvioimaan lastensuojelun ilmoituskäytäntöjen toimivuutta sekä kokoamaan näihin kysymyksiin liittyviä parannusehdotuksia.*

Kutsumme kuntanne edustajat kuultaviksi tilaisuuteen. Toivomme, että vastauksenne työryhmän kysymyksiin valmistellaan monialaisesti niin että kaikkien keskeisten tahojen näkemykset tulevat huomioiduksi. Kuntatasolla tulisi siis kuulla terveydenhuollon (neuvola, päivystyspalvelut, perusterveydenhuolto), varhaiskasvatuksen (päivähoito), koulun, poliisin sekä aikuisten päihde- ja mielenterveyspalvelujen kokemuksia ja koota niihin liittyvät kehittämissuhteet. *Näiden tahojen edustajat ovat myös tervetulleita kuulemistilaisuuteen lastensuojelun edustajien lisäksi.*

Käsiteltävät kysymykset ovat:

1. Miten kunnassanne on järjestetty ja ohjeistettu viranomaisten välistä yhteistyötä ja tietojen vaihtoa tilanteissa, joissa on epäily tai tietoa lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta ja/tai laiminlyönnistä.

2. Minkälaisia ohjeita ilmoitusvelvollisilla (Lastensuojelulaki 25§) on koskien lastensuojeluilmoituksen tekemistä?
3. Miten viranomaisten yhteistyö ja lastensuojeluilmoituskäytännöt arvionne mukaan toimivat?
4. Minkälaisia toimenpide-ehdotuksia teillä on koskien viranomaisten yhteistyötä, tietojen vaihtoa ja lastensuojelun ilmoituskäytäntöjä?
 - a. Laki- ja säädöstasoa koskevat toimenpide-ehdotukset
 - b. Resursseja ja taloutta koskevat toimenpide-ehdotukset
 - c. Henkilöstön koulutusta ja osaamista koskevat toimenpide-ehdotukset
5. Mihin lastensuojelun kysymyksiin ja kehittämistarpeisiin työryhmän tulisi työn jatkovaiheessa erityisesti kiinnittää huomiota?

Kirjalliset vastaukset pyydetään toimittamaan 6.11. mennessä osoitteeseen marjo.lavikainen@stm.fi. Kuulemistilaisuudessa keskitytään toimenpide-ehdotusten käsittelyyn. Pyydämme, että valmistelette lyhyen (enintään 10 min) puheenvuoron, jossa keskitytte kysymykseen 4.

Ilmoittautuminen tilaisuuteen on kokousjärjestelyjen ja kulkulupien järjestämisen vuoksi välttämätön keskiviikkoon 31.10.2012 mennessä sähköpostitse osoitteeseen marjo.lavikainen@stm.fi.

Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Marjo Lavikainen /STM, marjo.lavikainen@stm.fi, puh. 029 5163 581

Tervetuloa!

Selvitystyöryhmän puheenjohtaja

Aulikki Kananaja

JAKELU/KUTSUTUT

Tampereen kaupunki

Hämeenlinnan kaupunki

Imatran kaupunki

LIITE

Asettamispäätös

Lista kaikista 6.11.2012 tilaisuuteen kutsutuista

6.11.2012

Jakelussa mainitut

Aika	Tiistaina 6.11.2012 klo 13.00-15.00. Kahvitarjoilu ennen kuulemistilaisuutta klo 12.30-13 välisenä aikana.
Paikka	Tieteiden talo, sali 505, os. Kirkkokatu 6, Helsinki
Aihe	Viranomaisten yhteistyö ja tietojen vaihto vakavissa lastensuojelutapauksissa tai epäilyissä mukaan lukien lastensuojeluilmoituskäytännöt.

KUTSU KUULEMISTILAISUUTEEN

Sosiaali- ja terveysministeriö on 10.9. asettanut työryhmän selvittämään lasten ja perheiden palvelujen sekä lastensuojelulain toimivuutta erityisesti tilanteissa, joissa lapsi on joutunut väkivallan kohteeksi tai on syntynyt epäily lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta tai laiminlyönnistä. Ryhmän tehtävänä on tehdä ehdotukset tarvittavista toimista havaittujen ongelmien korjaamiseksi. Asettamispäätös on kutsun liitteenä.

Ryhmän tulee antaa väliraportti työstään marraskuun loppuun 2012 mennessä. Asettamispäätöksen mukaisesti ryhmä keskittyy ensimmäisessä vaiheessa *selvittämään viranomaisten toimintatapoihin ja viranomaisyhteistyön toimivuuteen, tietojen vaihtoon ja salassapitosäädösten soveltamiseen liittyviä ongelmia lastensuojelussa ja arvioimaan lastensuojelun ilmoituskäytäntöjen toimivuutta sekä kokoamaan näihin kysymyksiin liittyviä parannusehdotuksia.*

Ryhmän mielestä on tärkeä kuulla myös lastensuojelun asiakkaiden kokemuksia yhteistyöstä eri viranomaisten kanssa. Toivomme myös, että asiakkaiden edustajat voivat olla mukana vaikuttamassa siihen, miten työskentelyä kehitetään. Tämän vuoksi kutsumme teidät mukaan kuulemistilaisuuteen.

Toivomme, että valmistaudutte tilaisuuteen kokoamalla omista verkostoistanne kokemuksia ja kehittämisehdotuksia alla oleviin kysymyksiin liittyen.

1. Miten asiakkaiden ja viranomaisten yhteistyö tällä hetkellä toimii tilanteissa, joissa on epäily tai tietoa lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta ja/tai laiminlyönnistä.
2. Mikä on arvionne lastensuojeluilmoituskäytäntöjen toimivuudesta tällä hetkellä? Miten eri ammattilaiset toimivat ja miltä nämä toimintatavat näyttävät ja tuntuvat asiakasperheen näkökulmasta?

3. Minkälaisia toimenpide-ehdotuksia teillä on koskien viranomaisten välistä yhteistyötä, yhteistyötä asiakkaiden kanssa sekä viranomaisten välistä tietojen vaihtoa ja lastensuojelun ilmoituskäytäntöjä?
 - a. Pitäisikö lainsäädäntöä muuttaa jollain tavalla? Miten?
 - b. Pitäisikö työhön olla lisää resursseja? Minkälaisia?
 - c. Pitäisikö työntekijöiden osaamista vahvistaa ja koulutusta lisätä? Missä asioissa?
4. Mihin lastensuojelun kysymyksiin ja kehittämistarpeisiin työryhmän tulisi työn jatkovaiheessa erityisesti kiinnittää huomiota?

Pyydämme, että kokoatte vastaukset kirjallisesti ja toimitatte ne 6.11. mennessä osoitteeseen marjo.lavikainen@stm.fi. Kuulemistilaisuudessa keskitytään erityisesti toimenpide-ehdotusten käsittelyyn. Toivomme, että valmistelette tilaisuutta varten lyhyen (max 10 min.) puheenvuoron, jossa keskitytte kysymykseen 3.

Ilmoittautuminen tilaisuuteen on kokousjärjestelyjen vuoksi välttämätön keski-
viikkoon 31.10.2012 mennessä sähköpostitse osoitteeseen marjo.lavikainen@stm.fi.

Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Marjo Lavikainen /STM, marjo.lavikainen@stm.fi, puh. 029 5163 581

Tervetuloa!

Selvitystyöryhmän puheenjohtaja

Aulikki Kananoja

JAKELU/KUTSUTUT

Kokemusasiantuntijat (Helsinki 2, Selviytyjät 1-2)

Vanhempien edustajat / Kasvatus- ja perheneuvolan Voikukkia hanke

LIITE

Asettamispäätös

Lista kaikista 6.11.2012 tilaisuuteen kutsutuista

6.11.2012

Jakelussa mainitut

Aika	Tiistaina 6.11.2012 klo 13.00-15.00. Kahvitarjoilu ennen kuulemistilaisuutta klo 12.30-13 välisenä aikana.
Paikka	Tieteiden talo, sali 505, os. Kirkkokatu 6, Helsinki
Aihe	Viranomaisten yhteistyö ja tietojen vaihto vakavissa lastensuojelutapauksissa tai epäilyissä mukaan lukien lastensuojeluilmoituskäytännöt.

KUTSU KUULEMISTILAISUUTEEN

Sosiaali- ja terveysministeriö on 10.9. asettanut työryhmän selvittämään lasten ja perheiden palvelujen sekä lastensuojelulain toimivuutta erityisesti tilanteissa, joissa lapsi on joutunut väkivallan kohteeksi tai on syntynyt epäily lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta tai laiminlyönnistä. Ryhmän tehtävänä on tehdä ehdotukset tarvittavista toimista havaittujen ongelmien korjaamiseksi. Asettamispäätös on kutsun liitteenä.

Ryhmän tulee antaa väliraportti työstään marraskuun loppuun 2012 mennessä. Asettamispäätöksen mukaisesti ryhmä keskittyy ensimmäisessä vaiheessa *selvittämään viranomaisten toimintatapoihin ja viranomaisyhteistyön toimivuuteen, tietojen vaihtoon ja salassapitosäädösten soveltamiseen liittyviä ongelmia lastensuojelussa ja arvioimaan lastensuojelun ilmoituskäytäntöjen toimivuutta sekä kokoamaan näihin kysymyksiin liittyviä parannusehdotuksia.*

Kutsumme edustajanne kuultavaksi koskien alla olevia kysymyksiä.

1. Miten viranomaisten välinen yhteistyö ja tietojen vaihto tällä hetkellä toimii tilanteissa, joissa on epäily tai tietoa lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta ja/tai laiminlyönnistä.
2. Mikä on arvionne lastensuojeluilmoituskäytäntöjen toimivuudesta tällä hetkellä?
3. Minkälaisia toimenpide-ehdotuksia teillä on koskien viranomaisten yhteistyötä, tietojen vaihtoa ja lastensuojelun ilmoituskäytäntöjä?
 - a. Laki- ja säädöstasoa koskevat toimenpide-ehdotukset
 - b. Resursseja ja taloutta koskevat toimenpide-ehdotukset
 - c. Henkilöstön koulutusta ja osaamista koskevat toimenpide-ehdotukset
4. Mihin lastensuojelun kysymyksiin ja kehittämistarpeisiin työryhmän tulisi työn jatkovaiheessa erityisesti kiinnittää huomiota?

Kirjalliset vastaukset pyydetään toimittamaan 6.11. mennessä osoitteeseen marjo.lavikainen@stm.fi. Kuulemistilaisuudessa keskitytään toimenpide-ehdotusten käsittelyyn. Kuulemistilaisuudessa edustajallanne on mahdollisuus kommentoida kuntien edustajien ja kokemusasiantuntijoiden valmisteltuja puheenvuoroja käsiteltävistä kysymyksistä.

Ilmoittautuminen tilaisuuteen on kokousjärjestelyjen vuoksi välttämätön keski-
viikkoon 31.10.2012 mennessä sähköpostitse osoitteeseen mar-
jo.lavikainen@stm.fi.

Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Marjo Lavikainen /STM, mar-
jo.lavikainen@stm.fi, puh. 029 5163 581

Tervetuloa!

Selvitystyöryhmän puheenjohtaja

Aulikki Kananoja

JAKELU/KUTSUTUT

AVI

Poliisihallitus

OPH

THL / Minna Juutilainen

STM / Lotta Hämeen-Anttila

LSKL / Hanna Heinonen

Kuntaliitto / Aila Puustinen-Korhonen

Talentia

Tehy

OAJ

LIITE

Asettamispäätös

Lista kaikista 6.11.2012 tilaisuuteen kutsutuista

6.11.2012

Toimiva lastensuojelu -ryhmän kuulemistilaisuuteen 6.11.2012 kaikki kutsutut, suluissa tarkennus osallistujasta:

Pydyetyt valmistellut puheenvuorot:

- Tampereen kaupunki (tilaajapäällikkö Taru Kuosmanen ja sosiaalipalvelupäällikkö Maria Päivänen)
- Hämeenlinnan kaupunki (palvelujohtaja Eija Leppänen ja lastensuojelun palvelupäällikkö Marja Hänninen)
- Imatran kaupunki (perhepalvelujohtaja Anne Korhonen ja kasvatus- ja opetuspäällikkö Ulla Laine)
- Kokemusasiantuntijat Helsingistä (3 henkilöä) ja Selviytyjät-ryhmästä (2 henkilöä)
- Vanhempien edustajat Kasvatus- ja perheneuvontaliitto Ry:n Voikukkia verkostohankkeesta (3 henkilöä)

Kutsutut asiantuntijat valmisteltujen puheenvuorojen kommentointimahdollisuudella:

- Aluehallintovirastot (osallistui sosiaalihuollon ylitarkastajat Maija Gartman Etelä-Suomen aluehallintovirastosta, Tiina Ronkamo Lounais-Suomen aluehallintovirastosta, Marjatta Aittolahti Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastosta sekä kirjallinen vastaus Itä-Suomen aluehallintovirastosta)
- Poliisihallitus (poliisiylitarkastaja Ari-Pekka Calin)
- Opetushallitus (opetusneuvos Kristiina Laitinen)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos / Minna Juutilainen
- Sosiaali- ja terveysministeriö / Lotta Hämeen-Anttila
- Lastensuojelun keskusliitto / Hanna Heinonen
- Kuntaliitto / Aila Puustinen-Korhonen (ei osallistunut)
- ammattijärjestö Talentia (puheenjohtaja Tero Ristimäki ja kehittämisspäällikkö Mervi Tolonen)
- ammattijärjestö Tehy (asiamies Eeva Siitonen)
- ammattijärjestö OAJ (kehittämisspäällikkö Nina Lahtinen)

LASTENSUOJELUN TYÖKOKOUS 8. – 9.10.2012

Ohjelma maanantai 8.10.2012 klo 9.30 – 16.00,

Lasten asema ja kuuleminen lastensuojelun valvonnassa

Paikka	Monitoimitila A + B, Valvira, Lintulahdenkuja 4, Helsinki
Osallistujat	Eduskunnan oikeusasiamiehen toimiston, Oikeuskanslerinviraston, Sosiaali- ja terveysministeriön, Helsingin seudun lastensuojelun nuorten kehittäjien, Aluehallintovirastojen, Lapsiasiavaltuutetun toimiston, Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ja Valviran lastensuojelun asiantuntijat
Ilmoittautuminen	Sähköpostitse: ilmoittautuminen@valvira.fi viimeistään 21.9.2012
	<i>Puheenjohtaja: Suunnittelupäällikkö, ryhmäpäällikkö Hanna Toiviainen, Valvira</i>
9.30 – 10.00	Ilmoittautuminen ja kahvi
10.00 – 10.15	Tilaisuuden avaus. Ylijohtaja Marja-Liisa Partanen, Valvira
10.15 – 11.00	Lastensuojelun valvonta – lapsen oikeus osallistua ja vaikuttaa. Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula
11.00 – 11.45	Lastensuojelu kokemusasiantuntijoiden silmin. Jenni Virtanen, Yontale Yohannes Gebrenegus, Vilma Vähämaa, Helsingin seudun lastensuojelun nuoret kehittäjät
11.45 – 12.00	Keskustelua
12.00 – 13.00	Lounastauko (omakustanteinen)
13.00 – 13.30	Lasten osallisuus ja kuuleminen lastensuojelussa – malleja ja käytäntöjä. Kehittämispäällikkö Mikko Oranen, THL
13.30 - 14.00	Lastensuojelun tieto ja tutkimus. Erikoistutkija Tarja Heino, THL
14.00 – 14.15	Keskustelua
14.15 – 14.30	Kahvitauko
14.30 – 15.15	Lastensuojelun valvontaohjelmat. Tarkastaja Kristiina Ruuskanen, Valvira
15.15 – 15.45	Keskustelua
15.45 – 16.00	Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä. Suunnittelupäällikkö, ryhmäpäällikkö Hanna Toiviainen, Valvira

14.9.2012

Ohjelma tiistai 9.10.2012 klo 9.00 – 16.00**Lastensuojelun ajankohtaiset asiat**

Paikka	Monitoimitila A + B, Valvira, Lintulahdenkuja 4, Helsinki
Osallistujat	Sosiaali- ja terveysministeriön, Aluehallintovirastojen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Valviran lastensuojelun asiantuntijat
	<i>Puheenjohtaja: Ylitarkastaja Eine Heikkinen, Valvira</i>
9.00 – 10.00	Ajankohtaista lastensuojelusta. Apulaisosastopäällikkö Reijo Väärälä, Sosiaali- ja terveysministeriö
10.00 – 10.15	Keskustelua
10.15 – 11.00	Laadukasta lastensuojelutyötä. Johtava tuloksellisuustarkastaja Sari Hanhinen, Valtiontalouden tarkastusvirasto
11.00 – 11.15	Keskustelua
11.15 – 12.15	Lounastauko (omakustanteinen)
12.15 – 13.15	Ajankohtaiskuulemiskierros, aluehallintovirastot
13.15 – 13.30	Keskustelua
13.30 – 14.15	Periaatteellisesti tärkeät ja laajakantoiset lastensuojelun asiat sekä valtakunnalliset luvat. Ylitarkastaja Eine Heikkinen, Valvira
14.15 – 14.30	Keskustelua
14.30 – 14.45	Kahvitauko
14.45 – 15.15	Lastensuojelun asiakkaiden itsemääräämisoikeuden toteutuminen ympärivuorokautisessa hoidossa ja kasvatuksessa – alustavia tuloksia selvityksestä. Tarkastaja Kristiina Ruuskanen, Valvira
15.15 – 15.45	Keskustelua päivien annista ja jatkosta.
15.45 – 16.00	Tilaisuuden päättäminen. Tarkastaja Kristiina Ruuskanen, Valvira

Vanhempien kokemuksia lastensuojelusta > Sosiaali- ja terveysministeriölle 11/2012

Oletko vanhempi, joka on lastensuojelun asiakasperheenä tällä hetkellä? Haluatko vaikuttaa lastensuojelun kehittämiseen valtakunnallisesti ja jakaa kokemuksesi eteenpäin?

Toivoisimme Sinun, hyvä asiakasvanhempi, vastaavan tähän kyselyyn omien kokemuksiesi ja ajatustesi perusteella lastensuojelusta. Kaikkien kyselyyn vastanneiden vanhempien tulokset kerätään yhteen ja toimitetaan STM:n asettamalle työryhmälle 4.11.2012 mennessä. Kysely edustaa asiakkaiden kuulemistä ja vaikuttamista valtakunnallisen lastensuojelun kehittämiseksi aiempaa paremmaksi.

VOIKUKKIA-verkostohanke (Huostaanoton jälkeenkin vanhemmuus VOI KUKKIA) avustaa STM:n työryhmää keräämällä vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia lastensuojelusta STM:n lähettämien kysymysten mukaisesti ja välittää viestiä aiheesta siten, että siihen olisi mahdollisuus vastata mahdollisimman monen vanhemman/ asiakkaan eri puolilta Suomea. Vastaathan kyselyyn viimeistään 3.11.2012 mennessä.

Taustatietoa kyselystä ja työryhmästä:

Sosiaali- ja terveysministeriö on 10.9.2012 asettanut työryhmän selvittämään lasten ja perheiden palveluiden sekä lastensuojelulain toimivuutta erityisesti tilanteissa, joissa lapsi on joutunut väkivallan kohteeksi tai on syntynyt epäily lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta tai laiminlyönnistä. Ryhmän tehtävänä on tehdä ehdotuksia tarvittavista toimista havaittujen ongelmien korjaamiseksi. Ryhmä antaa väliraportin aiheesta 30.11.2012 mennessä.

Asettamis päätöksen mukaan työryhmä keskittyy 1. vaiheessa selvittämään viranomaisten toimintatapoihin ja viranomaisyhteistyön toimivuuteen, tietojen vaihtoon ja salassapitosäädösten soveltamiseen liittyviä ongelmia lastensuojelussa ja arvioimaan ilmoituskäytäntöjen toimivuutta sekä kokoamaan näihin kysymyksiin liittyviä parannusehdotuksia. Ryhmän mielestä on tärkeä kuulla myös lastensuojeluasiakkaiden kokemuksia yhteistyöstä eri viranomaisten kanssa. Ryhmän toiveena on, että asiakkaiden näkemysten kautta voidaan vaikuttaa siihen miten työskentelyä uudistetaan. Ryhmän tavoitteena on, että verkostojen kautta voidaan koota kattavasti yhteen kokemuksia ja kehittämissuhteita. Ryhmän puheenjohtajana toimii Aulikki Kananoja.

1. Mikä on sukupuolesi? *

nainen

mies

2. Mikä on ikäsi? *

18 - 29 vuotta

30 - 39 vuotta

40 - 49 vuotta

50 - 59 vuotta

60 vuotta tai enemmän

3. Asuinmaakuntasi? *

4. Miten asiakkaiden ja viranomaisten yhteistyö tällä hetkellä toimii tilanteissa, joissa on epäily tai tietoa lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta tai fyysisestä väkivallasta ja/tai laiminlyönnistä?

5

6

600 merkkiä jäljellä

5. Mikä on arviosi lastensuojeluilmoituskäytäntöjen toimivuudesta tällä hetkellä? Miten eri ammattilaiset toimivat ja miltä nämä toimintatavat näyttävät ja tuntuvat asiakasperheen näkökulmasta?

5

6

800 merkkiä jäljellä

6. Minkälaisia toimenpide-ehdotuksia sinulla olisi koskien viranomaisten välistä yhteistyötä, yhteistyötä asiakkaiden kanssa sekä viranomaisten välistä tietojen vaihtoa ja lastensuojelun ilmoituskäytäntäjä?

5

800 merkkiä jäljellä

7. Jatkoa kysymykseen nro 6: Pitäisikö lainsäädäntöä muuttaa jollain tavalla? Miten?

5

6

600 merkkiä jäljellä

8. Jatkoa kysymykseen nro 6: Pitäisikö työhön olla lisää resursseja? Minkälaisia?

5

6

600 merkkiä jäljellä

9. Jatkoa kysymykseen nro 6: Pitäisikö työntekijöiden osaamista vahvistaa ja koulutusta lisätä? Missä asiassa?

5

6

600 merkkiä jäljellä

10. Mihin lastensuojelun kysymyksiin ja kehittämistarpeisiin työryhmän tulisi työn jatkovaiheessa erityisesti mielestäsi kiinnittää huomiota?

5

800 merkkiä jäljellä

Keskeytä

Kiitokset vastauksistasi ja vaikuttamisestasi!

€ Vahvista vastausten lähetyks

Lähetä

